

Оксана Поясик,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Oksana Pojasyk,

candidate of pedagogical science, associate professor;
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 371

ТРАДИЦІЇ ПИСАНКАРСТВА У ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ГІРСЬКИХ ШКІЛ

TRADITIONS OF PAINTING EGGS IN PUPILS' SPIRITUAL UPBRINGING IN MOUNTAINOUS SCHOOLS

У статті автор розкриває особливості збереження традицій писанкарства у вихованні дітей-горян. Акцентує увагу на проблемі відродження духовності суспільства, вказує, що його добробут в цілому залежить від рівня духовності кожної людини.

Ключові слова: писанкарство, духовність, традиції, народне мистецтво.

The author reveals features of preserving the traditions Easter eggs in parenting-mountaineers. Emphasising the problem of spiritual revival of society, points out that his well-being as a whole depends on the spirituality of each person.

Keywords: egg painting, spirituality, traditions, folk art.

В статье автор раскрывает особенности сохранения традиций писанок в воспитании детей-горцев. Акцентирует внимание на проблеме возрождения духовности общества, указывает, что его благосостояние в целом зависит от уровня духовности каждого человека.

Ключевые слова: писанки, духовность, традиции, народное искусство.

Постановка проблеми. Ми – українці – повинні повернутися обличчям до власної тисячолітньої історії й перед обличчям майбутнього зберегти культурну спадщину нашої молоді держави – історичне минуле з його культурою й добрими традиціями, батьківську віру, обряди, відтворити народні школи, не дати загинути нашій неповторній пісні, колоритним традиційним візерункам, старожитнім промислам. Ці завдання повинні стати для нас основними.

У наш час гостро стоїть проблема відродження духовності суспільства. Добробут його в цілому залежить від рівня духовності кожного з нас. Духовно-культурний рівень визначає силу нації. Одне з найважливіших завдань духовного виховання – це формування почуття належності до свого народу, його традицій, мистецтва, історії. Воно починається не тільки з маминої коліскової, батьківського слова, бабусиної казки, народної пісні, приказок, загадок, але й із предметів народної творчості, в яких закладені життєва мудрість предків, загальнолюдські цінності. Народне мистецтво створює прекрасну основу для розвитку духовної культури. Минає все, умирають покоління, усе перетворюється на прах, лишається тільки дух народу, матеріалізований у творах народного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки окремі аспекти виховання учнів загальноосвітніх шкіл на національних культурних традиціях українського народу розглядалися у дослідженнях А. Бойко, Р. Дзвінки, О. Дубасенюк, П. Ігнатенко, В. Кузя, Ю. Руденко, М. Стельмаховича, В. Струманського, В. Попружного, Г. Шевченко.

До проблеми походження феномену писанкарства та особливостей виготовлення писанок зверталися багато дослідників, зокрема Н. Сумцов, О. Воропай, С. Бутник, Е. Біняшеський, М. Вовчок, О. Маркович, А. Семенов, М. Скорик, Г. Сотська.

Мета статті – розкрити особливості збереження традицій писанкарства у вихованні дітей-горян.

Основний виклад матеріалу. Велике значення у вихованні мають обряди і ритуали, – це сукупність установлених народом упродовж років дій, пов'язаних з виконання побутових і релігійних традицій або настанов. У цих формах, особливо обрядах, втілені дії, помисли та почуття попередніх поколінь, викликані в них реалізацією суспільних відносин і необхідні для нормального їх функціонування.

У вихованні дітей-горян надзвичайно важливе значення мають і народні свята, які більшість дослідників визначають як форми і прояви національно-культурних традицій і звичаїв.

Свою душу, думки, творчий талант, художнє бачення навколишнього світу український народ виявив у маленькій писанці – шедевр мініатюрного живопису. Писанка – твір народу, сотень його поколінь і вицвіт думки, серця, тисячолітнього його життя, його культури.

Яйце існувало у повір'ях і побуті багатьох народів як символ сонця, яке займало перше місце в дохристиянських культурах. Шанування яйця було зумовлене уявленнями про весняне відродження творчих сил природи. У стародавніх народів були поширені оповіді про яйце як джерело життя і всесвіту.

Писанка – це важлива складова української культури, народних традицій, це символ Христового Воскресіння, який використовується в релігійних обрядах і відіграє велику роль. Писанки і фарбовані яйця (крашанки) існують у багатьох народів світу, з ними пов'язано безліч легенд, повір'їв, звичаїв, традицій, обрядових ритуалів, які виникли в язичницьку добу, видозмінювались, а з прийняттям християнства набули нової функції, пов'язаної з ритуалами освячення Паски під час найголовнішого християнського свята – Великодня. Українські писанки знає увесь світ. Вони є своєрідним національним символом. Це один із найяскравіших феноменів орнаментального мистецтва України.

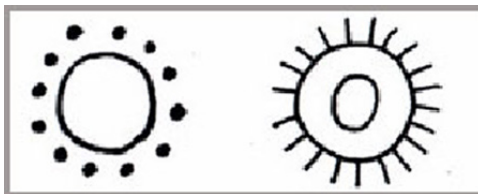
Серед писанок народів світу орнаментика українських писанок карпатського краю, зокрема Гуцульщини, вирізняється своєю неповторною красою, багатством декоративних рисунків, кольоровою барвистістю, різноманітністю елементів і мотивів розпису. У селах яйця фарбували в один колір, інколи продряпували візерунки, орнаментували воском і фарбували у кілька кольорів, тоді як у місті вдавалися до різних штучних способів – наклеювали шматки кольорового паперу, фольги, тканини, нитки тощо. Для фарбування яєць найкраще використовували цибулеве лушпиння, яке збирали заздалегідь. Залежно від кольору лушпиння фарбування яєць виходило від світло-рудого до темно-коричневого. На гуцульських писанках найпоширеніші геометричні мотиви, але на них також часто зображають домашніх і диких птахів і тварин: півників, курочок, риб, метеликів, оленів, раків.

Щорічно створювалися писанки з символами, різноманітність яких відбиває регіональні особливості кожного району. Однак деякі мотиви розповсюджені по всій Україні. Найпоширеніші образотворчі елементи дозволяють класифікувати різноманітні орнаментальні мотиви писанок у такі групи: символи сонця – джерело світла, тепла й життя, чоловіча енергія; символ води (безконечники) – вода, жіноча енергія; символи рослин – щорічне відродження рослинності та її родючість; символ тварин – здоров'я й життя, давній символ життя та смерті; геометричні символи – прагнення до кращого життя; релігійні мотиви (церква) – земний образ космосу.

При поділі яйця утворюються поля різної форми і величини. Вони становлять основу для розміщення елементів орнаменту. Техніка розписування досить складна і вимагає чіткої послідовності. Рослини, квіти, птахи, тварини, хрести, споруди, побут мешканців Карпат, процеси праці, відпочинку – все це знаходить своє відображення на писанках і є першоосновою, що дає матеріал для орнаментальних прикрас. Ми, як і наші давні предки, радіємо першим весняним листочкам, зачудовано слухаємо спів жайворонка, милуємося плином ріки [2, с.20]. Щоб висловити вічне, наші предки створили символи. Давайте розглянемо найголовніші з них.

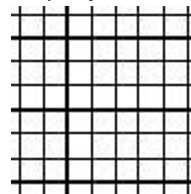
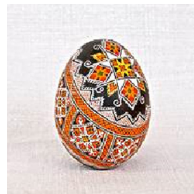
• Сонце

Із символом сонця пов'язано все найкраще, що є в людському житті. У християнстві сонце стало символом Бога, оскільки Бог – це світло.

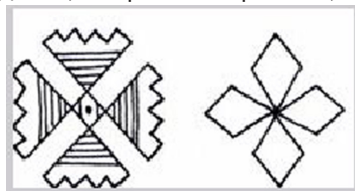
• Сітка

Сітка, решето, за давніми повір'ями, мають силу оберега від злих духів, відокремлюють добро від зла. Сіткою дуже часто заповнені окремі елементи на писанках – кола, квадрати, трикутники тощо.

• Хрест

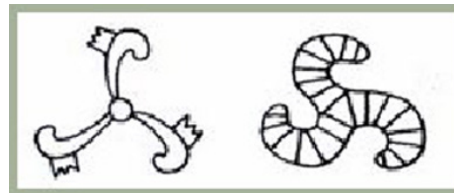
Один із сонячних знаків, символ всесвіту, чотирьох сторін світу, чотирьох вітрів, чотирьох пір року. Походить від схематичного зображення птаха, в давнину сонце уявлялось птицею, що летить по небу. У християнстві хрест – символ страждання, смерті й воскресіння, яким церква все починає, благословляє і освячує.

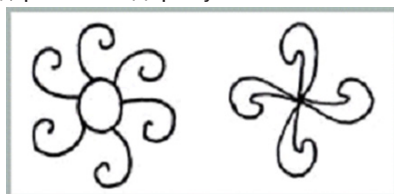
• **Триріг або триніг**

Один із найстаріших символів сонця, а також знак святого числа «три».

• **Свастика, сварга або ламаний хрест**

Знак святого вогню, сонця і вічного руху. Один із найстаріших знаків. Найперші його зображення знаходять на виробах первісних мисливців, а це близько тридцяти тисяч років тому. За народними уявленнями сварга провіщала добро і захищала від темних сил. Різновиди сварги широко використовуються не лише у писанкарстві, а й у вишивці, кераміці, різьбі по дереву.

• **Кінь**

Символ коня пов'язаний із поклонінням сонцю. За древніми переказами сонце їде небом на колісниці, запряженій огненними кіньми. В християнстві кінь – образ безстрашного віщуна віри, нестримного й готового до самопожертви.

• **Олень**

Символ достатку, багатства. Існує ще з часів первісних мисливців, коли м'ясо цієї тварини було основною їжею, шкіра була потрібна для пошиття одягу й спорудження житла, а з кісток та рогів виготовляли зброю і прикраси. В народній міфології небесний олень на своїх рогах несе сонце.

• **Птах**

Символ зародження життя, родючості, приплоду, достатку, напівземна, напівнебесна істота. Півень вважався провідником Божого сонця й сторожем проти зла, голубки – символом любові, вірності і злагоди. У християнстві птах – символ вознесіння до Бога.

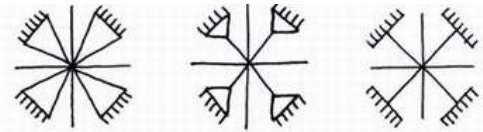
• **Рожа, розета, зірка**

Символізує сонце і вранішню зорю. Містить в собі косий хрест, прямий хрест, а також лівосторонню і правосторонню свастики. В народній символіці – незмінний символ любові. Подарувати писанку з ружею означало освідчитися в коханні.

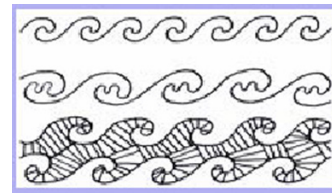
• **Гребельки, гребінці, трикутнички з гребінцями**

Належать до символів, що пов'язані з водою. Зображають хмари і дощ. Писанки із гребельками писали в посуху, гадаючи, що написавши цей знак, можна викликати довгожданні небесні води.

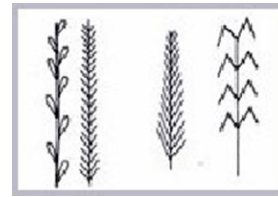
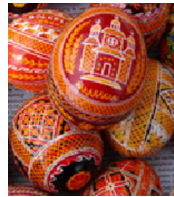
• **Безкінечник або кривулька**

Знак однієї з найголовніших стихій – води. Будучи необхідною для всього живого, вода водночас могла бути злою і неблаганною в час весняної повені. Дивуючись силі і невпинності води і наші предки її знаком позначали вічність.

• **Смерічка, ялинка, сосна**

Вважаються символами вічної молодості, здоров'я, росту і безсмертя.

Гуцульські писанки легко впізнати – вони нагадують орнаментику золотої карпатської осені. Гірські особливості регіону, його географічна віддаленість від центральних магістралей свого часу обумовили в певному розумінні ізольованість у всіх сферах життя. Це наклало відбиток на своєрідність образотворчого фольклору, в якому збереглися риси, своїми пракореннями зв'язані зі старожитньою слов'янською культурою, язичництвом. Це особливо помітно в орнаментиці писанкового розпису. Найбільш поширені зображення: олені, коні, корівки, казкові птахи, журавлі, риби, голуби, ластівки, міфічні й фантастичні істоти. Нерідко зустрічаються розп'яття, церкви, різноманітної конфігурації хрести, каплички та інші зображення сакрального змісту. Але найбільшою привабливістю зачаровують сюжетно-жанрові мотиви, в яких відтворені різноманітні сценки з життя й побуту горян.

Кольори в писанкарстві теж мають своє значення: червоний – символ життя й здоров'я; жовтий – символізує сонце; блакитний – символ води; зелений – символ природи, рослинності; коричневий, чорний – символізують землю.

Кольорова гама розписів писанок базується переважно на жовтих і зелених барвах різної тональної насиченості на темно-коричневому, темно-червоному, а найчастіше на чорному тлі. В останні роки традиційна їхня кольорова палітра поповнилася голубими, червоними, рожевими та фіолетовими фарбами.

Висновок. Отже, виховання учнів-горян на національно-культурних традиціях українського народу забезпечує їх прилучення до високих духовних і матеріальних надбань свого народу, засвоєння і примноження кращих звичаїв, моральних норм, естетичних цінностей та інших елементів культурної спадщини, кращих психічних якостей українського народу, специфіки його емоційної та інтелектуальної сфери, що зберігаються нацією, розвиваються і передаються протягом століть.

1. Соломченко О. Писанка Карпатського краю / О. Соломченко // Народне мистецтво. – 1997. – №2. – С. 20–22.

2. http://ua.coolreferat.com/Техніка_писанкарства